

Список використаних джерел

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М.Бахтин. – М. : Искусство, 1986 – 445 с.
2. Брудный А.А. Проблемы свертывания научной информации / А.А.Брудный. – Л.: Наука, 1982.
3. Гофман И. Анализ фреймов: эссе об организации повседневного опыта / Г. С. Батыгин, Л. А. Козлова. – М.: Институт социологии РАН, 2003. – 752 с.
4. Леонтьев Д.А. Психология как гуманитарная наука: от дисциплины необходимого к «цветущей сложности» возможного / Д.А.Леонтьев // Прогрес психологии: Критерии и признаки / под ред. А.Л.Журавлева, Т.Д.Марцинковской, А.В.Юревича. – М. : Изда-во «Институт психологии РАН», 2009. – С. 95-110.
5. Линдсей П., Норман Д. Переработка информации у человека: Введение в психологию / под ред. академика Д.Лурия. – М. : Мир, 1974. – 550 с.
6. Лурия А.Р. Язык и сознание / А.Лурия. – Ростов н/Д.: Изд-во «Феникс». – 1998. – 416 с.
7. Масієнко Ю.О. Структурно-динамічні ознаки «я-тексту» особистості : дис. Канд. Психол. Наук : 19.00.01 : загальна психологія, історія психології. /Ю.О.Масієнко// Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 253 с.
8. Розин В.М. Личность как учредитель и менеджер «себя» и субъект культуры / В.М.Розин // Человек как субъект культуры. – М. : Наука, 2002. – С. 42-112.
9. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості : монографія / за ред. Н.В. Чепелевої. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013.– 276 с.
10. Щюц А. Избранное: Мир светящийся смыслом / А.Щюц. – М.: РОССПЭН, 2004.- 1056 с.

Актуальность исследования процессов интерпретации обусловлено лавинообразным ростом информационной нагрузки на психику индивида. В отечественной психологии анализ процессов интерпретации становится ключевой проблемой многих исследований. В статье выделены следующие основные механизмы процессов интерпретации – коммуникативный и семиотический. Установлено, что для успешного понимания и интерпретации информационного сообщения оно должно отвечать следующим характеристикам: завершенность, структурность, делимость, информативность, диалогичность.

Ключевые слова: интерпретация, семиотический, трансляция смыслов.

Actuality of research of processes of interpretation is predefined by the avalanche-type increase of the informative loading on the psyche of individual. There are analysis of the processes of interpretation is main problem of many studies in the national of psychology. There were singled out the following basic mechanisms of processes of interpretation as a communicative and semiotic in the article. It was fixed that the successful understanding and interpreting the notification it must meet the following characteristics: completeness, structure, divisibility, information, dialogic.

Keywords: interpretation, semiotic, translation of senses.

УДК 159.923.5

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РІЗНОВИДІВ СИТУАЦІЙ ЖИТТЄВИХ ЗМІН У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СТУПЕНЕМ ЇХ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ

Бохонкова Ю.О., Завацький В.Ю.

У статті розглядаються різні аспекти психологічного аналізу дослідження різновидів ситуацій життєвих змін у залежності від ступеню їх впливу на діяльність людини. Проаналізовано вітчизняну та зарубіжну наукову літературу з даної проблематики. Усвідомлення особистістю власного буття, передбачення та прогнозування майбутнього створює у суб'єкта стан готовності діяти певним чином, адекватним цьому усвідомленню – це лежить в основі формування стратегій поведінки особистості, а саме – випереджальної стратегії поведінки особистості. Дається обґрунтування поняття «життєві зміни» у різних аспектах. Джерел – 8.

Ключові слова: життєві зміни, ситуація, стрес, внутрішній світ людини, адаптація, поведінка особистості, соціально орієнтована діяльність, локус контролю, мотивація.

Постановка проблеми. Ситуації життєвих змін, незалежно від їхнього емоційного забарвлення, здатні викликати у людини страх, напруження, стрес. Адже, будь-які зміни – це порушення звичного ладу життя. Такі ситуації порушують рівень адаптації людини, рівень внутрішньої рівноваги, що вимагає від людини активності, емоційних та енергетичних витрат або серйозних змін у внутрішньому світі людини.

В науковій літературі поняття «зміни» (англ. change) активно розглядається у філософському, соціальному та медичному аспектах. Натомість у психологічних науках зміни частіше розглядають як умову і складову процесів розвитку тощо. Так у філософії зміни розуміються як виникнення або знищення властивостей об'єкта, збільшення чи зменшення його параметрів, його переміщення або перетворення, перехід до іншої форми. Здатність змінюватися дає можливість особистості зберегти її основні якості, уможливити її участь у процесах існування, співвідносячи з цими процесами сили і прояви власного життя.

З точки зору соціальної роботи як соціально орієнтованої діяльності, найбільш важливим виступає соціологічне розуміння даного поняття. Зокрема, у соціології змінами називають «процес руху і взаємодії предметів та явищ, перехід від одного стану до іншого, появу в них нових властивостей, функцій та відносин» (соціологія). Особливе місце поняття змін посідає у психологічних науках. Його використовують для визначення важливих категорій розвитку і формування особистості. Розвиток людської особистості Г. С. Костюк розумів як безперервний процес, що виявляється у кількісних та якісних змінах людської істоти.

Ще дослідження В. Кеннона показали, що організм прагне завжди забезпечити сталість і рівновагу складу свого внутрішнього середовища й рівнів функціонування всіх систем. Але коли організму пред'являються нові вимоги, відбувається перебудова, що через ланцюг перетворень відновлює колишню рівновагу, але вже на іншому рівні [5].

У вітчизняній психології актуальна проблема поведінки особистості в ситуації життєвих змін вивчалася в основному в контексті подолання екстремальних ситуацій. Слід зазначити, цікавий підхід до дослідження регуляції емоційних станів, і психічних механізмів, що спричиняють стрес, представлений роботами Ф. Березіна. Він заснований на наступних положеннях: адаптація протікає на всіх рівнях організації людини, у тому числі в психічній сфері. Психічна адаптація є центральною ланкою в загальній адаптації людини, оскільки саме характер психічної регуляції визначає характер адаптації в цілому. Ф. Березін вважає, що механізми психічної адаптації, а, отже, і регуляції психічних станів, лежать в інтрапсихічній сфері. До числа механізмів, що обумовлюють успішність адаптації, дослідник відносить механізми протистояння тривозі – різноманітні форми психологічного захисту і компенсації [4].

У ситуаціях життєвих змін часто людина робить екзистенційний вибір, коли вона сама повинна конструювати альтернативи разом із можливим майбутнім, на основі порівняння можливих майбутніх можливостей. Екзистенційний вибір повинен бути самостійним, цілісним, спонтанним та повинен задовольняти особистість. У філософії ситуація екзистенційного вибору розглядалася як надзвичайна, а К. Ясперс називав такі ситуації як «межові ситуації».

Ситуації можуть не тільки викликати тимчасові зміни в поведінці, а й стимулювати перебудову особистості. Важливою властивістю будь-якої ситуації є її конкретність, що виражається в тому, що вона існує в певних просторово-часових рамках. Життєві ситуації можуть складатися не тільки під впливом соціальних чинників, але і в результаті дії сил природи, наприклад, стихійного лиха чи хвороби. Таким чином, людина не просто реагує на ту або іншу ситуацію, але й визначає її. Тим самим особистість фактично сама створює, конструює той соціальний світ, в якому існує. Можливість зрозуміти та побачити це є вкрай важливим у дослідженнях в галузі соціальної психології та психології життєвих ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі дослідження проблеми ситуації життєвих змін науковці спираються на біхевіористський (Б. Скінер, Е. Толмен), когнітивний (П. Жане), психодинамічний (Д. Грейсон, К. Делл) та гуманістичний (А. Маслоу, Г. Олпорт) підходи. Феномен змін розглядається в дослідженнях різноманітних психологічних проблем: саморегуляції та саморозвитку (М. Боришевський, Г. Костюк, С. Кузікова, С. Максименко), толерантності до невизначеності та особистісного змінювання (М. Гуліна, П. Лушин), адаптації

до змін - в психології управління та організаційній психології (Б. Альстренд, Л. Карамушка, Г. Мінцберг).

Оптимальний процес соціальної адаптації особистості безпосередньо пов'язаний з особливим типом взаємодії рівноцінних ситуацій, в ході якої відбувається побудова нової, складної та високоорганізованої системи, що забезпечує стан готовності особистості діяти заради збереження внутрішньої рівноваги (Н. Завацька, О. Кокун, О. Малхазов, В. Скребець). Значна кількість психологічних праць присвячена проблемам дезадаптації та регуляції поведінки особистості (Г. Ложкін, Н. Максимова, А. Налчаджян). Результати дослідження психологічних механізмів і чинників дезадаптації представлені в працях Г. Балла, М. Зеленової, Д. Комаренко, Т. Яценко.

Дослідники вивчають проблему цілісного сприйняття та осмислення особистістю власного життєвого шляху (В. Панок, Т. Титаренко), здатність особистості передбачати майбутнє та організовувати власну діяльність на далеку часову перспективу (Є. Головаха, Л. Карамушка, З. Кісарчук, В. Москаленко).

Усвідомлення та прогнозування стратегії поведінки особистості, проактивний копінг (С. Тейлор) створюють можливість оптимізації наступного життєвого руху особистості, сприяють її розвитку, адже досягнення життєвого успіху базується насамперед на формуванні власної соціально-психологічної компетентності, на поєднанні життєвого досвіду із «роботою на випередження».

Мета статті: надати психологічний аналіз різновидів ситуацій життєвих змін у зв'язку із ступенем їх впливу на діяльність людини.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Методологічний аналіз контекстів застосування категорії «ситуація» у навчальних, наукових і художніх текстах свідчить про широке коло можливостей, яке надає використання цієї категорії. Будь-яка діяльність – це система безперервної низки ситуацій. Ситуація розглядається з боку теорії непередбачених обставин, теорії систем, теорії діяльності, теорії особистості, теорії ситуації тощо. Ситуація розглядається одночасно як цінність, система, результат і процес. У психогерменевтичній парадигмі «ситуація» розглядається як психологічна ситуація суб'єкта, його суб'єктивно вироблений «текст» осмислення обставин власного життя, усвідомлення себе в певний період свого життя. Обставини життя стають ситуацією для суб'єкта тоді, коли їх сукупність означає не тільки те, що означає буквально, а має значимий для суб'єкта індивідуальний сенс, мету, детермінанту. Ситуація має обмеження – просторові, часові, психологічні тощо. За Н. В. Чепелевою, межі ситуації задаються середовищем і людиною і визначаються значимістю для індивіда подій, що відбуваються, а також процесами розуміння та інтерпретації її.

Умовно можна поділити підходи до визначення ситуації:

- 1) об'єктивний (стимульний) – ситуація розглядається як особлива об'єктивна сутність (актуальна ситуація);
- 2) біографічний підхід – ситуація є одиницею виміру життєвого шляху (життєва ситуація);
- 3) особистісно-центрований, когнітивно-феноменологічний підхід – ситуація розглядається як елемент життєвого світу суб'єктивної реальності (суб'єктивна ситуація);
- 4) суб'єкт-об'єктний підхід – акцент ставиться на взаємодії та взаємовпливі об'єктивних та суб'єктивних факторів ситуації, при цьому ситуація розглядається як інтерактивна одиниця та аналізується у термінах символів, значень та змісту (психологічна ситуація) [3].

Більшість праць, що вивчають взаємозв'язок особистості та ситуації спрямовані на вивчення різноманітних складних ситуацій (надзвичайні, стресові, напружені, ситуації хвороби і т. ін.). При цьому, навіть найщасливіша подія в житті людини здатна викликати стрес та має не менш складний характер, ніж неприємні ситуації.

Переживання та поведінка людини може дуже змінюватися в конкретній ситуації в залежності від її психічної переробки. Зовнішніми соціальними регуляторами є норми поведінки, правила, вимоги та побажання й очікування щодо поведінки. Внутрішніми соціальними регуляторами є інтереси, потреби, ціннісні та смисложиттєві орієнтації, які разом визначають

життєві цілі, критерії та індивідуально прийнятні способи й форми соціальної адаптації. Психологічними чинниками, які визначають особливості реагування людини на ситуації життєвих змін та адаптацію до них, є психологічні властивості особистості, індивідуальні когнітивні стилі опрацювання інформації, копінг-стратегії та тенденції емоційно-поведінкового реагування.

Проблематика відношення людини до змін життєвої ситуації відноситься до області вивчення життєвого шляху особистості, проте досліджень відношення людини до ситуації життєвих змін та поведінки людини в такій ситуації в наш час недостатньо. Здатність самостійно визначати цілі свого життя, наявність часової перспективи майбутнього є важливою складовою психічного здоров'я людини. Це питання порушували такі дослідники як Л. Божович, Ш. Бюлер, В. Франкл та ін.

Деякі автори виділяють наступні види ситуації життєвих змін:

1. Структурні соціальні зміни стосуються змін в структурі соціальних утворень таких як сім'я, професійна група, клас та соціальних інститутів (держави, системи освіти тощо).

2. Процесуальні зміни – це зміни у взаємовідносинах (дружба, конфлікти, напруження, солідарність, рівноправність-підлеглість і т. ін., які перебувають постійно у процесі трансформації).

3. Функціональні зміни стосуються функцій окремих соціальних систем та їхній ролі в існуванні людини.

4. Мотиваційні зміни мають відношення до змін у духовній сфері, сфері мотивації діяльності та зачіпають передусім трансформації цінностей, норм, ідеалів, цілей [5].

В працях К. Коопера, Л. Пельцмана, С. Фішера досліджуються різноманітні стани людини у зв'язку зі змінами у життєвих ситуаціях. Зміни умов існування часто супроводжуються негативними наслідками для людини, впливають на процес самореалізації людини. Виділяють два основні плани цих впливів:

Перший – це необхідність зміни звичного соціального середовища, встановлення нових соціальних контактів, що часто пов'язане з подоланням агресивності середовища, труднощами завоювання гідного місця, статусу в найближчій соціальній групі. Це вимагає стійких комунікативних умінь, мобільних комунікативних дій або спеціальних умінь у вирішенні ситуативних завдань та ін.. Усе це може привести до певних змін особистісного потенціалу: зниження рівня самооцінки, рівня домагань, підвищення рівня тривожності.

Другий план пов'язаний зі змінами просторово-часових параметрів життя людини. Це не лише порушення звичного ритму і темпу життя, її розміреності в часі, але і необхідність усвідомлення, прийняття і освоєння нових тимчасових механізмів кардинальних життєвих змін, що пов'язано зі змінами тимчасових циклів(послідовності зміни подій, їхньої тривалості і швидкості), а також зі звуженням тимчасових перспектив, низькою продуктивністю прийняття подій у житті в справжньому і минулому досвіді особистості [1].

У ситуаціях соціальної невизначеності часто спостерігається також установка на виникнення в найближчому майбутньому тільки негативних подій. Це розцінюється психологами як один із стресогенних чинників. Є дані, що показують, що ситуація очікування неприємної події людиною переживається тяжче, ніж сама подія, котра відбулася. ситуація життєвих змін спонукає людину обирати нові стратегії поведінки та діяльності, засоби узгодження себе зі світом. Яку б ситуацію життєвих змін ми не розглядали, необхідно виявити як об'єктивні так і суб'єктивні аспекти такої ситуації.

Ситуації життєвих змін можна класифікувати в залежності від впливу на емоційну та когнітивну сферу людини:

– творча – включає в себе мобілізацію ресурсів суб'єкта задля подолання супротиву середовища. що заважає задоволенню потреб; регулює поведінку з урахуванням характеру подолання перепон; зміна (розвиток) внутрішніх умов у напрямку підвищення їхніх функціональних можливостей;

– гальмівна – полягає у зупинці чи пригніченні життєдіяльності людини в процесі задоволення його потреб;

– пригнічуюча – йде блокування задоволення важливих потреб, що має вплив на особистість деструктивного та патогенного характеру.

Х. Томе і У. Леєр [3; 7] виділили чотири узагальнених типи особистості, які в ситуаціях життєвих змін, в ситуаціях нестабільності по-різному планують власне майбутнє.

Особистість першого типу орієнтується на досягнення, на зміну навколишнього середовища, на апробацію власних можливостей. Вона піклується про збереження та розширення соціальних контактів, сприймає себе компетентною особистістю, має великі плани на майбутнє.

Другий тип особистості орієнтований в основному на внутрішні зміни власного «Я» та часткові – власної поведінки.

Третій тип особистості характеризує покору долі, при цьому, діяльнісний бік виражений слабо, а майбутнє не представлено.

Четвертий тип визначається почуття гіркоти та розчарування. такі люди не сприймають поради, заперечують консультації, не мають зацікавленості у майбутньому.

В. Мішел виокремлював у життєвих ситуаціях «сильні» та «слабкі». У своїх дослідженнях він зробив висновок, що суб'єктивний аспект ситуації має найбільший вплив на поведінку людини у «слабких» ситуаціях та найменший вплив – в «сильних». В сильних ситуаціях можливі лише незначні варіації поведінки людини, для детермінації поведінки найбільш значущі об'єктивні обставини ніж особистісні. Слабкі ситуації більш варіативні, тому роль особистісних змінних відіграє в них більш вагому роль.

У. Томас та Ф. Знанецький вважають, що кожна ситуація включає три типа даних: 1) об'єктивні умови, що прямо або опосередковано впливають на свідомий статус індивіда або групи; 2) попередні установки індивіда або груп, що дійсно на даний момент впливають на їхню поведінку; 3) визначення ситуації.

У. Томас підкреслював роль ситуації та ситуаційної зумовленості у поведінці людини. Він робив акцент на можливості адекватного пояснення поведінки за допомогою розуміння суб'єктивного значення ситуації для даного індивіда. Саме відношення індивіда до ситуації, його власне визначення цієї ситуації, індивідуальне сприйняття та когніції про навколишній світ детермінує поведінку людини [6; 8].

Ситуації життєвих змін також поділяють за типом розвитку: на ситуації становлення та ситуації регресу (інволюції особистості). Ситуації розвитку відповідають ситуаціям особистісного зростання, та, навпаки, ситуації регресу – це ситуації зупинку розвитку особистості.

До структурних характеристик ситуації відносяться її складність, ясність, сила, сприяння або обмеження. Змістовні характеристики більш ситуаційно специфічні і якісні за своєю природою, а тому їм більш релевантний якісний аналіз; до них відносяться задачі, правила, ролі, цілі, очікування та мотивації; при цьому багато авторів підкреслюють особливий центральний характер цілей. Саме вони, як нерідко, по суті, визначають вибір, прагнення, пошук індивідом тих чи інших ситуацій.

Ситуації життєвих змін можна поділяти за рядом ознак, а саме:

- за напрямком зрушень та результатами (позитивні, негативні, контрольовані, стихійні).

- За факторами, що сприяють або зашкоджують змінам (вплив оточення, особистісні особливості, ставлення до ситуації тощо).

- За типами та видами змін (прогресивні, регресивні, очікувані, неочікувані, керовані, не контрольовані тощо).

- За їх рівнями (зміни на рівні суспільства, групи, особистості, близького оточення людини та ін.).

- За тривалістю та стадіями (початкові, тривалі, короточасні, пролонговані, перманентні та ін.).

- За ставленням людини до означених результатів, значимістю їх для особистості та ін.

Дуже часто людина суб'єктивно сприймає ситуації життєвих змін як труднощі, як події, що вимагають додаткових зусиль, мобілізації сил, ресурсів, енергії тощо. А тому вона повинна бути готовою до певного спротиву, прояву якщо не агресії, то настороженості, інертності, відсутності бажання пристосовуватися, отримувати новий досвід тощо. Тому людям вкрай необхідно мати теоретичні знання та практичний досвід «роботи зі змінами», сформовані відповідні навички та вміння ініціювання та впровадження нового.

Суттєвий вплив на оцінку ситуації життєвих змін має локус контролю. Локус контролю (Дж. Роттер) поділяє людей на два типи: на тих, хто вірить, що їхні дії можуть та повинні впливати на їхнє життя (інтерналі), та тих, хто вважає, що їхнє життя залежить від зовнішніх обставин (екстернали). Локус контролю – одне з найбільш значущих внутрішніх умов, які впливають на поведінку людини в життєвих ситуаціях.

Значення факторів ситуації визнано всіма підходами до пояснення людської поведінки, різниця лише в якій мірі ситуаційні фактори детермінують цю поведінку. Поведінка особистості завжди розгортається в якій-небудь ситуації. В зарубіжній психології вивчення поведінки у ситуаціях життєвих змін ведеться в декількох напрямках. Одні дослідники підкреслюють роль когнітивних конструктів, що обумовлюють способи реагування на життєві зміни. Інші роблять акцент на вплив особистісних змінних, що детермінують перевагу індивідом тих або інших стратегій поведінки в різноманітних обставинах. Деякі вчені приділяють велику увагу, аналізу самих ситуацій, справедливо припускаючи сильний вплив контексту на вибір стилю реагування. Інтерпретація феноменів захисту і опанування пов'язана також з вивченням природи індивідуальної поведінки в контексті проблеми стресу [2; 6].

В ситуації життєвих змін, наші власні очікування повинні бути скориговані відповідно до переживань наслідків цих змін. Зміни можуть бути як внутрішні (ініційовані людиною) так і зовнішні (що не залежать від нас). Наша особистість, воля, сприйняття, поведінка та оточуюче середовище, тобто психічне та оточуючий світ, вони єдині в діалектичному конфлікті між нашими Я та нашою реальністю [1; 7].

Все ситуації можуть бути класифіковані різними способами: і з точки зору значущості-незначущості, і з точки зору небезпеки-безпеки, задоволення-незадоволення, суб'єктивності-об'єктивності і т. ін. Непередбачені та некеровані події більш загрозливі, ніж передбачувані та керовані. Люди, які попереджені про певні події, їхній самоконтроль, поступово формуючись і перебудовуючись, нейтралізує дії стресора, у них є можливість підготуватися до цієї події, звернутися за підтримкою, консультацією до фахівця, скоригувати плани і структури поведінки в нових умовах.

Висновки. Зміни в суспільстві та в особистому житті - об'єктивне явище, яким характеризується все життя взагалі. Тому постійно треба пам'ятати, що зміни відбувалися, відбуваються і будуть відбуватися. А тому важливо їх вміти сприймати, аналізувати, спрямовувати, контролювати, відслідковувати. В цьому аспекті важливо пам'ятати про спонукання, мотивацію до змін як один із найважливіших чинників «включення» активності особистості. Своєчасна кваліфікована психологічна допомога та підтримка допоможуть запобігти негативним наслідкам соціальної нестабільності для особистості. Важливо усвідомити, що життєві кризи, різкі зміни життєвого шляху особистості та нестабільні ситуації змінюють не тільки звичне соціальне середовище людини, знижують його особистісний потенціал, а й порушують просторово-часові параметри життя, викликаючи звуження тимчасових перспектив діяльності особистості в цілому.

Ситуації життєвих змін відображуються не тільки на загальному стані людини, але й на психічному здоров'ї. В цей час людина стикається із перепонами у реалізації своїх мотивів, прагнень, ціннісних орієнтацій. Переживання людиною ситуації життєвих змін залежить від самої людини, від її індивідуальних особливостей та має індивідуальні часові межі. Звуження часової перспективи, недооцінка змісту майбутнього, низька продуктивність відображення подій в сьогоденні і минулому досвіді ускладнюють процес самореалізації особистості, побудову перспективних цілей майбутньої діяльності. Психопрофілактика та психологічна підтримка в ситуаціях життєвих змін, соціальної невизначеності та нестабільності повинні враховувати не

тільки своєчасність надання допомоги, а й адресність її з орієнтацією на статево та індивідуально-психологічні особливості особистості.

Література

1. Анцыферова Л. И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита / Анцыферова Л. И. // Психология социальных ситуаций / сост. Н. В. Гришина. - СПб. : Питер, 2001. - С. 314.
2. Аргайл М. Основные характеристики ситуаций / Аргайл М. // Психология социальных ситуаций: Хрестоматия / Сост. Н. В. Гришина. - СПб. , 2001. - С. 178-188.
3. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Балл Г. А. // Вопросы психологии. - 1989. - № 1. - С. 92-100.
4. Бурлачук Л. Ф. Психология жизненных ситуаций / Л. Ф. Бурлачук, Е. Ю. Коржова. - М. : Российское педагогическое агентство, 1998. - 263 с.
5. Головаха Е. И. Психологическое время личности / Е. И. Головаха, А. А. Кроник. - Киев : Наукова Думка, 1984. - 207 с.
6. Горностай П. П. Жизненные притязания личности: драматургическая модель / П. П. Горностай // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. - 2004. - Вип. 8 (11). - С. 31-40.
7. Кеннон В. Физиология эмоций. Телесные изменения при боли, голоде, страхе и ярости / Кеннон В. - Л. : Прибой, 1927. - 283 с.
8. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / Сергій Дмитрович Максименко. - К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2006. - 240 с.

References

1. Ants'iferova L. I. Lichnoct v trudn'ih jiznenn'ih uclovijah: pereocm'iclivanie, preobrazovanie situatsi' i psihologichesckaja zaschita / Ants'iferova L. I. // Psihologija cotsialn'ih situatsi' / coct. N. V. Grishina. - SPb. : Piter, 2001. - С. 314.
2. Arga'l M. Ocnovn'ie harakterictiki situatsi' / Arga'l M. // Psihologija cotsialn'ih situatsi': Hrectomatija / Coct. N. V. Grishina. - SPb. , 2001. - С. 178-188.
3. Ball G. A. Ponjatie adaptatsii i ego znachenie dlja psihologii lichnocti / Ball G. A. // Voproc'i psihologii. - 1989. - № 1. - С. 92-100.
4. Burlachuk L. F. Psihologija jiznenn'ih situatsi' / L. F. Burlachuk, E. JU. Korjova. - M. : Rocci'ckoe pedagogichesckoe agentctvo, 1998. - 263 с.
5. Golovaha E. I. Psihologichesckoe vremja lichnocti / E. I. Golovaha, A. A. Kronik. - Kiev : Naukova Dumka, 1984. - 207 с.
6. Gornoc'ta' P. P. Jiznenn'ie pritjazanija lichnocti: dramaturgichesckaja model / P. P. Gornoc'ta' // Naukovi studii iz cotsialnoi ta politichnoi psihologii : zb. ctate'. - 2004. - Vip. 8 (11). - С. 31-40.
7. Kennon V. Fiziologija emotsi'. Telecn'ie izmenenija pri boli, golode, ctrahe i jarocti / Kennnon V. - L. : Pribo', 1927. - 283 с.
8. Maksimenko C. D. Geneza zdi'cnennja ocobictoc'ti / Cergi' Dmitrovich Maksimenko. - K. : Vid-vo TOV «KMM», 2006. - 240 с.

Бохонкова Ю.А., Завацкий В.Ю.

Психологический анализ разновидностей ситуаций жизненных изменений в связи со степенью их влияния на деятельность человека

В статье рассматриваются различные аспекты психологического анализа исследования разновидностей ситуаций жизненных изменений в зависимости от степени их влияния на деятельность человека. Проанализировано отечественную и зарубежную научную литературу по данной проблематике. Осознание личностью собственного бытия, предвидение и прогнозирование будущего создает у субъекта состояние готовности действовать определенным образом, адекватным этому осознанию – это лежит в основе формирования стратегий поведения личности, а именно – опережающей стратегии поведения личности. Дается обоснование понятия «жизненные изменения» в разных аспектах. Источников – 8.

Ключевые слова: жизненные изменения, ситуация, стресс, внутренний мир человека, адаптация, поведение личности, социально ориентированная деятельность, locus контроля, мотивация.

Bohonkova Y.A., Zavadski V.Y. Psychological analysis of varieties of situations in life changes due to the degree of their impact on human activities

The article deals with various aspects of psychological analysis study varieties of situations in life changes depending on the degree of their impact on human activity. Analyzed domestic and foreign scientific literature on the subject. Awareness of the personality of its own being, foresight and forecasting of the future creates a subject state of readiness to act in a certain way, an adequate understanding of this - it is the basis of formation of strategy of behavior of the person, namely - advanced strategies of individual behavior. The substantiation of the concept of "life changes" in different ways. Sources - 8.

Keywords: life changes, situation, stress, inner world, adaptation, individual behavior, socially oriented activities, locus of control, motivation.

УДК: 159.99

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АУТОДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Бугайова Н.М.

В роботі розглядаються особливості розвитку аутодеструктивної поведінки та суїциду, як крайнього її прояву. Аналізуються фактори впливу на формування аутодеструктивної поведінки та суїцидального ризику, що мають зовнішні та внутрішні умов.

Ключові слова: Аутодеструктивна поведінка, аутоагресія, суїцид, дезадаптація, антивітальна резистентність.

Концепцію аутодеструктивної поведінки запропонував Н.Фарбероу (1980). У книзі «Багатолике самогубство» автор описав форми поведінки, які до того часу не вважались аутодеструктивними. Так до поведінки, що саморуйнує, він відніс не лише завершені самогубства, але і хімічні адикції (зловживання різними речовинами: тютюном, алкоголем, наркотиками); ризиковані види спорту, необачний азарт, зневагу лікарськими рекомендаціями, трудовоголізм, проституцію, делінквентну поведінку й ін. [12].

Аутоагресія – одна із складових самосвідомості суїцидента [1, С.40-41]. Аутоагресивні суїцидальні дії виражають крайню ступінь негативного ставлення індивіда до самого себе. Одним з варіантів агресивної поведінки є аутоагресивна поведінка, що характеризується злиттям суб'єкта і об'єкта агресії. При аутоагресії негативне ставлення суїцидента до самого себе досягає найвищого ступеня. Аутоагресія являє собою складний комплекс, в якому задіяні як емоційна сфера, так і когнітивний компонент. Аутоагресивність проявляється в схильності індивіда до специфічного емоційного, когнітивного і поведінкового реагування, що виражається в заподіянні шкоди власному соматичному або психічному здоров'ю з метою зміни себе насильницьким шляхом, коли виміщення внутрішньої негативної енергії спрямовано на пошкодження власного тіла (Д. Мак-Фарланд, 1988) [9]. Зазвичай, суїциденти схильні до перебільшення власної провини, визнання неправильності, помилковості своїх вчинків значно частіше, ніж до самовиправдання. Якщо суїцидент займає позицію самовиправдання, це найчастіше приймає форму заклику до поблажливості оточуючих по відношенню до його вчинків. Нерідко, аутоагресії передуює гетероагресія щодо тих, кого суїцидент вважає винними у ситуації, що склалася.

Аутоагресія може мати інверсовані форми вираження: зміщеної активності (при неможливості вираження агресивної реакції суб'єкта до об'єкта, тобто являє собою аутоагресивну агресію); перенесеної активності (при збереженні форми поведінки аутоагресія суб'єкта переадресується об'єкту; тобто є агресивною аутоагресією) [11, С.10].

Аутоагресія є однією зі складових у розвитку особистісної дезадаптації і наслідком песимістичної установки суїцидента на власні майбутні перспективи. Дослідник суїциду